

Xie Fang

**COMMUNICATIVE ACTIVITY OF THE FUTURE MUSIC TEACHERS: SOME
FEATURES OF THE COMPETENCE-BASED APPROACH**

Postgraduate student, Dragomanov National Pedagogical University (Ukraine, Kyiv)

Сє Фан

НПУ імені М.П.Драгоманова (Україна, м. Київ)

**КОМУНІКАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ:
ОСОБЛИВОСТІ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ**

The article analyzes the possibility of optimization of participant's communication in educational process; social and artistic content of communicative activities is defined. The author presents methodological aspects and pedagogical conditions of future Music teachers' communicative competence formation by means of Music art.

У статті проаналізовано можливості оптимізації спілкування учасників педагогічного процесу, визначено соціальний та мистецький зміст комунікативної діяльності, розглянуто методичні аспекти та педагогічні умови формування комунікативної компетентності майбутніх педагогів-музикантів засобами музичного мистецтва.

Key words: *competence approach, commutative competence, educational process, communication by means of Music art, interpersonal communication.*

Ключові слова: *компетентнісний підхід, комутативна компетентність, навчальний процес, спілкування засобами музики, міжособистісне спілкування.*

Освітній рівень викладання в сучасних навчальних закладах потребує учителя, який постійно розвиває й удосконалює свою фахову компетентність. Протиріччя між її реальним рівнем в Україні та європейськими вимогами створюють необхідне поле пошуку шляхів міжсуб'єктного спілкування як складової комунікативної діяльності. Адже саме за допомогою комунікації можуть діяти механізми накопичення поколіннями культурно-освітнього досвіду та підтримуватися процес культурної наступності поколінь.

В педагогіці комунікативна компетентність є запорукою ефективності й психологічної комфортності міжособистісного діалогу вчителя в суспільних та освітніх відносинах (І.Зимня, В.Кан-Калик, А.Капська, Ю.Караулов, Є.Проворова, Г.Сагач). Пріоритет компетентнісного підходу надає здобутим комунікативним знанням, умінням і навичкам індивідуального, конкретного, життєво-смыслового характеру та чітко визначеної практичної спрямованості.

У вимогах до професії педагога-музиканта передбачається високий рівень володіння уміннями міжособистісного спілкування та спілкування з творами музичного мистецтва. Тому формування комунікативних компетентностей є першочерговим завданням, що лежить в основі взаємодії суб'єктів педагогічних взаємин засобами музики.

Метою статті є висвітлення особливостей застосування комунікативних елементів компетентнісного підходу в процесі музично-виконавської діяльності.

Науковці засвідчують, що в передачі знань та умінь молодому поколінню вчитель традиційно забезпечує реалізацію комунікативної функції культури та музичної освіти, що полягає у накопиченні, збереженні, систематизації і передачі іншим необхідної для навчання інформації з теорії та історії музичного мистецтва, вокального, хорового та інструментального виконавства..

Спілкування тлумачиться більшістю науковців як процес взаємодії між людьми, в ході якого виникають, виявляються і формуються міжособистісні відносини (Л.Виготський, Н.Волкова, А.Годлевська, Є.Голобородько, І.Зимня, В.Кан-Калик, А.Капська, Р.Нємов, В.Півторацька, В.Підгурська та інші). Згідно позиції Р.Нємова спілкування – це обмін інформацією між людьми; їх взаємодія; тип внутрішньовидових та міжвидових контактів, що супроводжуються обміном інформацією. Автор виділяє такі види спілкування як: матеріальне (обмін предметами та продуктами діяльності), когнітивне (обмін знаннями);

кондиційне (обмін психічними або фізіологічними станами); мотиваційне (обмін спонукami, цілями, інтересами, мотивами), діяльнісне (обмін діями, операціями, уміннями, навичками) [3].

У свою чергу, інтегральною характеристикою педагога виступає комунікативність як здатність здійснювати професійне спілкування. Тому вона вважається професійно-особистісною якістю педагога та характеризується потребою у спілкуванні, здатністю легко вступати в контакт, викликати позитивні емоції у співрозмовників, відчувати задоволення від спілкування.

З огляду на вищезазначене можна стверджувати, що комунікативна компетентність учителя – це система внутрішніх ресурсів ефективного вирішення фахових завдань, а саме: позицій спілкування, ролей, стереотипів, установок, знань, умінь, навичок, яка певним чином пов'язана з цілісністю особистості (Н.Кипиченко).

Соціальний зміст спілкування полягає в тому, що воно виступає як форма життєдіяльності, як багатогранний процес взаємодії та взаємовпливу людей один на одного, як засіб передачі форм культури і суспільного досвіду. Тому, ми погоджуємося з думкою Л.В.Петько, яка розглядає критерій соціально-комунікативної активності як «співвідношення діяльності і самодіяльності в процесі міжособистісної взаємодії; переважання зовнішніх і внутрішніх спонук; домінування в діяльності репродуктивних або творчих компонентів; пристосування до обставин творіння їх; співвідношення стійкого прояву даної якості особистості в поведінці, дійсності, соціально-комунікативної активності [5, с. 27]

О.Корніяка визначає комунікативну компетентність як складно організоване, внутрішньо суперечливе поєднання комунікативних знань і вмінь, що відображають цілі та результати здійснюваної суб'єктом спілкування комунікативної діяльності [1]. З іншого боку, Є.Проворова, досліджуючи методичні засади формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музики, дає визначення даної професійної якості як “сукупності комунікативних знань, умінь, здібностей, досвіду та мотивації, що забезпечують сприймання, розуміння, засвоєння, використання, передачу педагогічної інформації, а також сприяють підвищенню ефективності управління комунікативними процесами в музично-естетичному навчанні та вихованні школярів”[4].

Спілкування в музиці – абсолютно природній процес, без якого мистецтво не може існувати й продукувати себе. Так, комунікація в музичному виконавстві пов'язана зі здатністю творчо й виразно виконувати музичні твори, надавати їм власної інтерпретації, занурюватися у художній зміст та адекватно розкривати його у процесі спілкування зі слухачами (О.Лосєв, Л.Мазель, В.Медушевський). Музикознавцями доведено, що спілкування засобами музики неможливо поза триєдиним комплексом “створення – виконання – сприймання”, функціонування якого забезпечуються відповідною діалоговою діяльністю в системі “композитор – виконавець – слухач”. Таким чином здійснюється комунікативна функція музичного виконавства, що також важливо для загального процесу формування фахової компетентності музиканта-педагога.

Педагог-музикант виступає “активатором” процесу спілкування, організує його на керує ним. Культура педагогічного спілкування впливає на результативність музичного навчання, встановлення позитивної морально-психологічної атмосфери в класі, стану розкритості, особистої захищеності та духовної рівноваги учасників комунікативної взаємодії. О.Леонт'єв підкреслює, що педагогічне спілкування покликане активізувати операційну напругу та забезпечувати успішне виконання діяльності, а не створювати емоційну напруженість у навчанні та дезорганізовувати нервову систему, що знижує працездатність, породжує психологічних бар'єр між вчителем та учнями [2, с. 75].

Спілкування педагога з учням є специфічним: учитель організує взаємодію, а учень підтримує і включається в неї. Музика завдяки своєму тонкому інструментарію спроможна допомогти всім учасникам діалогу набути спільну гуманістичну установку, “заразитись” почуттями і переживаннями, сформувати готовність сприйняти співрозмовника та налагодити суб'єкт-суб'єктний контакт. Це складна психологічна взаємодія, результатом

якої є не стільки виконання конкретних навчальних завдань, скільки розвиток особистісної сфери вихованців.

З огляду на контекст нашого дослідження вважаємо за доцільне підтримати позицію вчених, що здійснюють комунікативний поділ у відповідності до різних знакових систем - *вербальної та невербальної*. Вербальна комунікація застосовує знакову систему мови та людську вимову, тобто систему фонетичних звуків, що слугує основою будь-якого мовленнєвого діалогу, бесіди, дискусії. До невербальної ж можна віднести спілкування людини з автором твору мистецтва, в тому числі музичного, що і складає основу художньої інтерпретації.

Мовленнєва (вербальна) музична компетентність охоплює певні знання про точність, влучність, адекватність, правильність використання мовних засобів для характеристики музики. Вона також включає знання про особливості мови залежно від типу, стилю мовлення, знання особливостей використання зображувально-виражальних засобів мови, його діалогічну та монологічну форми. Розвинені мовленнєві вміння, за твердженням учених, є показником педагогічної культури і педагогічної майстерності вчителя.

Невербальна музична компетентність пов'язана з умінням майбутніх педагогів-музикантів як виконавців спілкуватися з автором музичного твору на рівні художніх смислів та опосередкованого діалогу (методика "питання - відповідь"). Внутрішній невербальне спілкування значно збагачує смислоутворювальні комунікативні ресурси особистості, розширює ті структури особистісного буття, що можуть стати опорою для внутрішнього втілення творчої активності, відкритості, гармонійності, бути матеріалом і навіть ґрунтом самотворення в художньому діалозі.

Аналіз джерельної бази дав підстави для висновків, що суб'єкт-суб'єктне спілкування в процесі навчання музики характеризується низкою провідних ознак: 1) особистісна орієнтація співрозмовників, готовність вступати в діалог та зрозуміти один одного, а найголовніше – бажання почути думку іншої людини. Враховуючи право кожного на вибір, студенту-виконавцю необхідно прагнути не нав'язувати думку, а намагатись делікатно і толерантно її розтлумачити. 2) Рівність і демократичність позицій співрозмовників. Кожному з учасників діалогу бажано уникати менторства, домінування та тиску з будь-якої сторони, визнаючи право кожного на власну думку. Цьому сприятимуть модальність висловлювань (відкрита позиція) та персоніфікація висловів ("я вважаю", "на мою думку" тощо). Слід зауважити, що виклад інформації від першої особи, звернення до особистого досвіду кожного може забезпечити активний художній діалог, довірливе ставлення один до одного. 3) Проникнення у світ почуттів і художніх переживань, готовність стати на позицію співрозмовника на основі взаємного довір'я та поваги. Це додає спілкуванню природності й щирості. 4) Використання нестандартних методів і прийомів спілкування (ігрових ситуацій, рольових ігор, елементів інтерактивного навчання тощо). 5) Двоплановість позиції студента-комунікатора, сенсом якої є ведення діалогу як з співрозмовником, так і з самими собою (існування "зовнішнього" та "внутрішнього" планів). 6) Контакт у спілкуванні – це особливий стан єднання учасників діалогу, що характеризується взаєморозумінням, співпереживанням та готовністю до подальших комунікативних дій. Свідченням контакту є: схожість позицій у трактуванні художнього образу, єдність оцінних суджень, наявність емоційного резонансу, відвертість висловлювань. 7) Яскрава і переконлива художня інтерпретація музичного твору, що є основою катарсису, вивільнення творчих потенцій учасників мистецького діалогу.

Таким чином, комунікація є основною формою реалізації педагогічної дії. На снові використання різних знаків і знакових систем (вербальний і невербальних) забезпечується процес обміну художньою інформацією між учасниками мистецького діалогу, відбувається розширення творчого простору кожної особистості.

Література:

1. Корніяка О.М. Психологія комунікативної культури особистості школяра: Автореф. дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.07 / О.М. Корніяка. – К., 2007. – 41 с.

2. Леонтьев А.А. Психология общения / А.А.Леонтьев. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Смысл, 1997. – 365 с.
3. Немов Р.С. Психология. – Т. 1 / Р. С. Немов. – М. : ВЛАДОС, 1995. – 576 с.
4. Проворова Є.М. Методичні засади формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя музики: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Є.М. Проворова. – К., 2008. – 19 с.
5. Петько Л.В. Соціально-комунікативна активність підлітків: теорія і практика [Монографія]. – К. : ВМУРоЛ «Україна». – 2010. – 268 с.; бібліогр. : С. 249–267.